מהדורת גלמן

חמשה חומשי תורה

לקראת שבת

חיי שרה

עם ביאור

אוצרות התורה

עיון וביאור / דרוש ואגדה / ביאורי רש"י

אור החסידות

'מהדורת
געלמאן'

פרוייקט 'חומש לקראת שבת'
יצא לאור
לזכות הרה"ת צבי וזוגתו ומשפחתו
שיחיו געלמאן

לברכה והצלחה בכל המצטרך להם

בגשמיות וברוחניות

בבני חיי ומזונא רויחא

כג א וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מְאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים
שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה: ב וַתָּמָת
שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה
וְלִבְכֹּתָהּ: ג וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ

פ א וַהֲווֹ חַיֵּי שָׂרָה מְאָה וְעֶשְׂרִין
וּשְׁבַע שְׁנִין שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה:
ב וּמִיתַת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע
הִיא חֶבְרוֹן בְּאַרְעָא דִכְנָעַן וַאֲתָא
אַבְרָהָם לְמִסְפְּדָהּ לְשָׂרָה
וּלְמִבְכַּהּ: ג וְקָם אַבְרָהָם מֵעַל
אַפֵּי מִיתֵהּ וּמַלֵּל עִם בְּנֵי חִתָּאָה

רש"י

(ה) **ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים: לכך, נכתב "שנה" בכל כלל ובלל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו, בת ק' כבת כ' לחטא, מה בת כ' אין לה חטאה, שהרי אינה בת עונשין, אף בת ק' בלא חטא, ובת כ' כבת ז' ליופי. שני חיי שרה: כולן שוין לטובה: (ז) בקריית ארבע: על שם ארבע ענקים שהיו שם: אחימן, ששי ותלמי ומבירון. דבר אחר: על שם ד' זוגות שנקברו שם אים ומשמו: אדם ואשה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה. ויבא אברהם: מנאר שבא. לספוד לשרה ולבכותה: נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי שמועת העקדה, שנודמן בנה לשחיטה, וכמעט שלא נשחט, פרחה נשמתה ממנה**

אוצרות התורה

"חיי שרה" לעומת "ימי שרה"

דרוש ואגדה

יש לדייק בלשון הכתוב "ויהיו חיי שרה", שלא כדרך לשון הכתוב בשאר מקומות – "ויהיו ימי פלוני" (ראה לדוגמא ס"פ בראשית ונח), או "(ימי) שני חיי פלוני" (ראה לדוגמא פרשתנו כה, ז).

עוד יש להבין במה שפירש רש"י "שני חיי שרה – כולן שוין לטובה", דלכאורה הדברים תמוהים: כיצד אפשר לומר שכל קכ"ז השנים של שרה היו "שוין לטובה"? והרי בקכ"ז שנים אלו נכללים זמנים ותקופות שהם לכאורה שונים בתכלית מבחינת הטובה שבהם, כמו בהיותה באור כשדים ובחרן, לאחרי שבאה "אל הארץ אשר אראך" (ר"פ לך לך), בהיותה בבית פרעה ובבית אבימלך וכיו"ב.

ויש לומר:

חייהם האמיתיים של הצדיקים הם חיי הנשמה ועבודת השם שלהם, ובלשון רבינו הזקן נ"ע: "שחיי הצדיק אינם חיים בשרים כי אם חיים רוחניים" (תניא אגרת הקודש ביאור לסי' ז"ך בתחלתו). וזהו גם פירוש "חיי שרה" – הענינים שבהם היו חיי נשמתה של שרה.

ו"חיי שרה" אלו היו "שוין לטובה" במשך כל שנותי', כי חילוקי הזמנים והתקופות הם רק בענינים הנוגעים לחיי הגוף, אבל חיי' הרוחניים של שרה היו "שוין לטובה" כל רגע ורגע בהיותה עלי אדמות, וגם בהיותה בבית פרעה ואבימלך וכו'.

וזהו דיוק לשון הכתוב "ויהיו חיי שרה גו'", ולא "ימי" וכיו"ב, כי אף שימי ושני שרה כללו הרבה חילוקים ושינויים במעמדה ומצבה, מ"מ "חיי שרה" היו באופן שוה במשך כל ימי חיי', "כולן שוין לטובה".

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ה עמ' 92 ואילך)

וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי־חֵת לֵאמֹר: ד גֵּר־וְתוֹשָׁב אָנֹכִי עִמָּכֶם תְּנוּ לִי אֲחֻזַּת־קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מֵתִי מִלְּפָנָי: ה וַיַּעֲנוּ בְנֵי־חֵת אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ: ו שְׁמָעֵנוּ אֲדֹנִי נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחַר קְבָרֵינוּ קְבֹר אֶת־מֵתֶךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת־קִבְרוֹ לֹא־יִכְלֶה מִמְּךָ מִקְּבֹר מֵתֶךָ: ז וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לְעַם־הָאָרֶץ לִבְנֵי־חֵת: ח וַיְדַבֵּר אִתָּם לֵאמֹר אִם־יֵשׁ אֶת־נַפְשְׁכֶם לִקְבֹּר אֶת־מֵתִי מִלְּפָנַי שִׁמְעוּנִי וּפִגְעוּ־לִי בְּעֶפְרוֹן בֶּן־צֹחַר: ט וְיִתֶּן־לִי אֶת־מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר־לוֹ אֲשֶׁר

לְמֵימָר: ד דַּיָּר וְתוֹתָב אֲנָא עִמְּכוֹן הָבוּ לִי אַחְסָנַת קְבוּרָא עִמְּכוֹן וְאֶקְבַּר מֵיתִי מִן קֳדָמָי: ה וְאָתֵיבוּ בְנֵי חִתָּאָה יָת אַבְרָהָם לְמֵימַר לֵהּ: ו קַבֵּל מִנָּנָא רִבּוֹנָא רַב קֳדָם יְיָ אַתְּ בֵּינָנָא בְּשַׁפַּר קִבְרָנָא קְבַר יָת מֵיתָךְ אֱנַשׁ מִנָּנָא יָת קִבְרֵהּ לָא יִמְנַע מִנָּךְ מִלְּמִקְבַּר מֵיתָךְ: ז וְקָם אַבְרָהָם וּסְגִיד לְעַמָּא דְאַרְעָא לִבְנֵי חִתָּאָה: ח וּמַלֵּל עִמְּהוֹן לְמֵימָר אִם אִית רַעֲוָא בְּנַפְשְׁכוֹן לְמִקְבַּר יָת מֵיתִי מִן קֳדָמַי קַבִּילוּ מִנִּי וּבְעוּ לִי מִן עֶפְרוֹן בַּר צוֹחַר: ט וְיִתֵּן לִי יָת מְעָרַת כָּפֵלְתָּא דִּי לֵהּ דִּי בִסְטַר חַקְלֵהּ בְּכַסְפָּא

רש"י

ומתה: (ד) **גר־ותושב אנכי עמכם:** גר מארץ אחרת, ומיעקתי עמכם. ומדרש אגדה: אם תרצו, הריני גר, ואם לאו, אהיה תושב ואטלנה מן הדין, שאמר לי הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת (כג, ד. רש"י)

מקור דברי רש"י הוא בבראשית רבה (פנ"ח, ו), אך שם הובא שאברהם אבינו אמר להם פסוק אחר – "לזרעך נתתי את הארץ הזאת" (לך לך טו, יח), ואילו רש"י משנה ומביא את הפסוק "לזרעך אתן את הארץ הזאת" (שם יב, ז).

וי"ל בטעם שינוי זה:

לשיטת רש"י, ששיטתו היא בדרך "פשוטו של מקרא", לא מסתבר לומר שאברהם אבינו אמר להם את הפסוק "לזרעך נתתי את הארץ הזאת", לשון עבר, שהרי בעת אמירת פסוק זה לא היו עדיין לאברהם זרע שתינתן לו הארץ, ולא היו הדברים מתקבלים על דעתם של בני חת.

ולכן שינה רש"י ופירש שאברהם אבינו אמר להם את הפסוק "לזרעך אתן את הארץ הזאת", לשון עתיד, שיכול להיאמר גם על זרע שעדיין אינו בנמצא.

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ו עמ' 147 הע' 24)

ומתה: (ד) **גר־ותושב אנכי עמכם:** גר מארץ אחרת, ומיעקתי עמכם. ומדרש אגדה: אם תרצו, הריני גר, ואם לאו, אהיה תושב ואטלנה מן הדין, שאמר לי הקדוש ברוך הוא: "לזרעך אתן את־הארץ הזאת". **אחוזת־קבר:** אחוזת קרקע לבית הקברות: (ו) **לא־יכלה:** לא ימנע, כמו: "לא תכלא רחמיך", וכמו: "ויכלא הגשם": (ח) **נפשכם:** רצונכם. **ופגעו־לי:** לשון נקשה, כמו: "אל־תפגעי־בי": (ט) **המכפלה:** בית ועליה על גביו. דבר

אוצרות התורה

נתתי או אתן?

אם תרצו הריני גר, ואם לאו אהיה תושב ואטלנה מן הדין, שאמר לי הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת (כג, ד. רש"י)

ביאורי רש"י

בִּקְצָה שָׁדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנִנֶּהָ לִי בְּתוֹכְכֶם לַאֲחֻזַּת־קָבֶר: ׀ וְעֶפְרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי־חֵת וַיַּעַן עֶפְרֹון הַחִתִּי אֶת־אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי־חֵת לְכֹל בָּאֵי שַׁעַר־עִירֹו לֵאמֹר: יא לֹא־אֲדֹנִי שְׁמָעֵנִי הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לָךְ וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר־בֹּו לְךָ נְתַתִּיהָ לְעֵינֵי בְנֵי־עַמִּי נְתַתִּיהָ לָּךְ קְבֹר מֵתֶךָ: יב וַיִּשְׁתַּחוּ אַבְרָהָם לִפְנֵי עַם־הָאָרֶץ: יג וַיְדַבֵּר אֶל־עֶפְרֹון בְּאָזְנֵי עַם־הָאָרֶץ לֵאמֹר אַךְ אִם־אַתָּה לוּ שְׁמָעֵנִי נָתַתִּי כֶּסֶף הַשָּׂדֶה קַח מִמֶּנִּי

שְׁלִים יִתְּנִנַּהּ לִי בֵּינֵיכוֹן לְאַחֲסָנַת קְבוּרָא: י וְעֶפְרוֹן יָתֵב בְּגוֹ בְּנֵי חִתָּאָה וְאָתֵיב עֶפְרוֹן חִתָּאָה יָת אַבְרָהָם קֳדָם בְּנֵי חִתָּאָה לְכָל עָלֵי תְּרַע קַרְתֵּהּ לְמֵימָר: יא לָא רִבּוֹנִי קַבֵּיל מִנִּי חַקְלָא יְהָבִית לָךְ וּמְעַרְתָּא דִּי בֵּהּ לָךְ יְהָבִיתַהּ לְעֵינֵי בְנֵי עַמִּי יְהָבִיתַהּ לָךְ קְבַר מֵיתָךְ: יב וּסְגִיד אַבְרָהָם קֳדָם עַמָּא דְאַרְעָא: יג וּמַלֵּיל עִם עֶפְרוֹן קֳדָם עַמָּא דְאַרְעָא לְמֵימַר בְּרַם אִם אַתְּ עָבֵד לִי טִיבוּ קַבֵּל מִנִּי אֶתֵּן כַּסְפָּא דְמֵי חַקְלָא סַב מִנִּי

לֵאמֹר אַךְ אִם־אַתָּה לוּ שְׁמָעֵנִי נָתַתִּי כֶּסֶף הַשָּׂדֶה קַח מִמֶּנִּי

רש"י

אמר: שכפולה בזוגות. בכסף מלא: משקל כל סוס. וכן דוד אמר לארונה: "בכסף מלא": (י) ועפרון יושב: כתיב חסר, ומתו היום מינוהו שוטר עליהם, מפני חשיבותו של אברהם שהיה נריך לו, עלה לגדולה. לכל באי שער־עירו: שכולן נטלו ממלאכתן ובאו לגמול חסד לשרה: (יא) לא־אדני: לו תקנה אותה בדמים. נתתי לך: הרי היא כמו שנתתיה לך: (יג) אך אם־אתה לו שמעני: אתה אומר לי לשמוע לך וליקח בחינם, מני מי חפצי בכך "לך מה אתה לו שמעני", הלוואי ותשמעני. נתתי: דויי"ם בלע"ז, מוכן הוא אצלי, והלוואי נתתי

אוצרות התורה

למה לא בחינם?

מן הדין הי׳ אברהם יכול לקחת את המערה בחנם, כמ״ש רש״י לעיל (כג, ד) שאמר לבני חת שאם לא ירצו למוכרה לו ״אטלנה מן הדין, שאמר לי הקב״ה לזרעך אתן את הארץ הזאת״ (לך לך יב, ז). אלא שרצה אברהם לשלם ״כל שווי״ דווקא.

ביאורי רש"י

ויש לבאר זה ע״פ מה דאיתא בזוהר הקדוש (ח״ב קכח, א) שרק אצל הקליפות הסדר הוא ״אשר נאכל במצרים חנם״ (בהעלותך יא, ה), אך בקדושה צריך ״לאשתדלא בי׳ כדקא יאות כפום חילי׳״, ו״באגר שלים״, ורק ע״י עבודה ויגיעה והשתדלות אפשר להמשיך ״רוחא דקודשא״. ולכן שילם אברהם ״אגר שלים״ ״כסף מלא״, כי רק באופן זה נמשכת רוח הקדושה.

ומזה יש ללמוד הוראה בעבודה הרוחנית של כל אחד ואחד:

גם מי שיש בו כשרונות טובים בטבעו, אינו יכול לאמר בלבבו: הרי התורה ניתנה לי במתנה, ונקל לי לקיים את המצוות, וא״כ כל ענין היגיעה והעבודה הוא ממני והלאה!

אלא כשם שאברהם לא רצה לקנות בחנם את המגיע לו, אף שהי׳ יכול ליטלו בנקל, כי אם שילם ״כל שווי״ — כן הוא באדם מוכשר בטבעו, שכדי שימשיך בעבודתו את רוח

וְאֶקְבְּרָה אֵת־מֵתִי שָׁמָּה: ד וַיַּעַן עֶפְרֹון
אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לֹו: ט אֲדֹנִי שְׁמָעֵנִי
אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאֹת שֶׁקֶל־כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינֶךָ
מַה־הִוא וְאֶת־מֵתְךָ קְבֹר: ט וַיִּשְׁמַע
אַבְרָהָם אֶל־עֶפְרֹון וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן
אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי־חֵת
אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסֹּחֵר: שני
י וְעֶפְרֹון ו יֹשֵׁב בְּתֹוךְ בְּנֵי־חֵת וַיַּעַן עֶפְרֹון הַחִתִּי
לְאָזְנֵי בְנֵי־חֵת לְכֹל בָּאֵי שַׁעַר־עִירֹו לֵאמֹר:
סָבִיב: יח לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי־חֵת
בְּכֹל בָּאֵי שַׁעַר־עִירֹו: יט וְאַחֲרֵי־כֵן קָבַר
אַבְרָהָם אֶת־שָׂרָה אִשְׁתֹּו אֶל־מְעָרַת
שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה עַל־פְּנֵי מַמְרֵא הִוא חֶבְרֹון
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: כ וַיָּקָם הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר־בֹּו לְאַבְרָהָם לַאֲחֻזַּת־
קֶבֶר מֵאֵת בְּנֵי־חֵת: ם כד א וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיהוָה

רש"י

לך כסר: (טו) ביני ובינך: אין אני מוהניס כמוהו מה היא תשובה, לכלוס, אלא הנח את המכר, ומת־מתך קבור: (טז) וישקול אברהם לעפרון: מסר ו"ו, לפי שאמר הרבה ומפילו מעט לא עשה, שנטל ממנו שקלים גדולים, שהן קנטרין, שנאמר: "עובר לסוחר", שמתקנלים בשקל נכל מקום, וים מקום שמקליסס גדולים, שהן קנטרין, לנטיאר"ם בלע"ז: (יז) ויקם שדה עפרון: תקומה היתה לו, שיצא מיד הדיוט ליד מלך, ופשוטו של מקרא: "ויקס השדה והמערה אשר־לו וכל העץ למכירה למקנה וגו'": (יח) בכל באי שער־עירו: נקרא כולס ונמעמד כולס הקנהו לו: (כ) בירך את־אברהם בכל: "בכל" עולה גימטריא "בן",

אוצרות התורה

הקדושה, הרי עבודתו צריכה להיות ע"י השתדלות ויגיעה, ולא "חנם".

(ע"פ לקוטי שיחות ח"י ענמ' 64)

בא בימים - לאחר שכבר בא בימים

בכלי יקר הק': "הרבה מפרשים תמהו, והלא כבר נאמר (בפ' וירא, יח, יא) ואברהם



בְּרִיךְ יָת אַבְרָהָם בְּכֹלָּא: ב וַאֲמַר אַבְרָהָם לְעַבְדֵּהּ סָבָא דְּבֵיתֵהּ דְּשַׁלִּיט בְּכָל דִּי לֵהּ שַׁוִּי כְעַן יְדָךְ תְּחוֹת יַרְכִּי: ג וַאֲקַיֵּם עֲלָךְ

בָּרֵךְ אֶת־אַבְרָהָם בַּכֹּל: ב וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־עַבְדּוֹ זְקַן בֵּיתוֹ הַמֹּשֵׁל בְּכָל־אֲשֶׁר־לוֹ שִׂים־נָא יָדְךָ תַּחַת יָרֵכִי: ג וְאַשְׁבִּיעֲךָ

רש"י

ומאמר שהיה לו בן, היה לריך להשיאו משה: (ב) זקן ביתו: לפי שהוא דבוק, נקוד זקן (בשוא). תחת ירכי: לפי שהנשבע לריך שיטול בידו חפץ של מצוה, כגון: ספר תורה, או מזוזה או תפלין, והמילה היתה מצוה לשמונה לו, ונתה לו על ידי נער והיתה מציקה עליו ונטלה. (רוצה לומר: מה שלא אמר 'תחת ירכך', והיה לו להשביע העבד בשעת מילתו, לפי שעל אברהם היתה לשמונה לו קודם מילת העבד, וקל להבין):

אוצרות התורה

ושרה זקנים באים בימים, והי' כמו ל"ז שנים בין שני זמנים אלו", וא"כ מהו שנאמר כאן "ואברהם זקן בא בימים", שרק עתה נזדקן?

ויש לבאר שעיקר החידוש כאן אינו בתיבת "זקן", כי גם לפני זה הי' זקן, אלא בכך שהי' "בא בימים":

פירוש התיבות "בא בימים" כפשוטן הוא, שהאדם בא ונכנס בתוך ימיו. ובאמת יש בפירוש זה משמעות עמוקה, שהימים והמאורעות שעברו על האדם אינם כמו דבר העובר וחולף, כי אם כל יום ומאורע פועל ומשפיע על האדם, עד שניכרים בתווי פניו המאורעות שעברו עליו. וכמו שאנו רואים, שאין כל בני אותו גיל דומים זל"ז, ולפעמים נראה א' מהם זקן מזולתו, כי המאורעות שעברו עליו נגעו ללבו והשפיעו על תווי פניו, עד שנראה זקן יותר.

והנה מטבע הדברים, ככל שאדם מתבגר אין המאורעות העוברים עליו משפיעים עליו כ"כ, אם מפני שנעשה מתון יותר, ואם לפי שהדברים כבר אינם תופסים אצלו מקום כ"כ.

ולכן, אף שכבר נאמר "ואברהם ושרה זקנים באים בימים", שהמאורעות שעברו עליהם השפיעו עליהם, מ"מ אחרי שעברו על אברהם עוד ל"ז שנים, יש צורך להודיע ולחדש שגם המאורעות דל"ז שנים אלו השפיעו עליו והותירו רישומם בו, עד שהי' "בא בימים". וק"ל.

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ה עמ' 89 ואילך)

מדוע דוקא המילה היא חפץ של מצוה?

ביאורי רש"י

יש לעיין: מהו הטעם שהשביע אברהם את אלעזר במצות מילה דוקא, ולא בחפץ אחר של מצוה (שהרי קיים אברהם אבינו כל התורה כולה (יומא כח, ב))?

ויש לבאר זה ע"פ הידוע (ראה תנחומא וארא טו, שמו"ר פי"ב, ג. תורה אור יתרו סז, ד ואילך) בענין החידוש של מתן תורה על המצוות שהאבות קיימו קודם לכן, שאף שקיימו האבות את כל התורה כולה, וקיימו את המצוות בדברים גשמיים, מכל מקום, הדברים שבהם קיימו את המצוות נשארו בחומריותם, ולא נכנסה בהם קדושה ע"י המצוה. ורק במתן תורה ניתנה האפשרות להמשיך קדושה גם בדברים גשמיים, ומאז, כשמקיימים מצוה בדבר גשמי, נעשה הדבר הגשמי עצמו קדוש, והקדושה נשארת בו גם אחרי קיום המצוה.

יְהוָה֙ אֱלֹהֵ֣י הַשָּׁמַ֔יִם וְאֱלֹהֵ֖י הָאָ֑רֶץ אֲשֶׁ֣ר
לְֽא־תִקַּ֤ח אִשָּׁה֙ לִבְנִ֔י מִבְּנ֖וֹת הַכְּנַעֲנִ֑י אֲשֶׁ֥ר
אָנֹכִ֖י יוֹשֵׁ֥ב בְּקִרְבּֽוֹ׃ ד כִּ֣י אֶל־אַרְצִ֣י וְאֶל־
מוֹלַדְתִּ֔י תֵּלֵךְ֙ וְלָקַחְתָּ֣ אִשָּׁ֔ה לִבְנִ֖י לְיִצְחָֽק׃
ה וַיֹּ֤אמֶר אֵלָיו֙ הָעֶ֔בֶד אוּלַ֕י לֹא־תֹאבֶ֥ה
הָאִשָּׁ֛ה לָלֶ֥כֶת אַחֲרַ֖י אֶל־הָאָ֣רֶץ הַזֹּ֑את
הֲהָשֵׁ֤ב אָשִׁיב֙ אֶת־בִּנְךָ֔ אֶל־הָאָ֕רֶץ אֲשֶׁר־
יָצָ֥אתָ מִשָּֽׁם׃ ו וַיֹּ֤אמֶר אֵלָיו֙ אַבְרָהָ֔ם הִשָּׁ֣מֶר לְךָ֔ פֶּן־תָּשִׁ֥יב אֶת־בְּנִ֖י

בְּמֵימְרָא דַיְיָ֙ אֱלָהָ֣א דִשְׁמַיָּ֔א
וֵאלָהָ֖א דְאַרְעָ֑א דְּלָ֨א תִסַּ֤ב
אִתְּתָא֙ לִבְרִ֔י מִבְּנָ֖ת כְּנַעֲנָאֵ֥י דִּי
אֲנָ֥א יָתֵ֖ב בֵּינֵיהֽוֹן׃ ד אֱלָהֵ֣ין
לְאַרְעִ֔י וּלְיַלָּדוּתִ֖י תֵּיזֵ֣יל וְתִסַּ֔ב
אִתְּתָ֥א לִבְרִ֖י לְיִצְחָֽק׃ ה וַאֲמַ֤ר לֵהּ֙
עַבְדָּ֔א מָאִ֕ים לָ֥א תֵיבֵ֖י אִתְּתָ֑א
לְמֵיתֵ֤י בַתְרַי֙ לְאַרְעָ֣א הָדָ֔א
הַאֲתָבָ֣א אָתֵ֔יב יָ֥ת בְּרָךְ֙ לְאַרְעָ֔א
דִּ֥י נְפַקְתָּ֖א מִתַּמָּֽן׃ ו וַאֲמַ֤ר לֵהּ֙
אַבְרָהָ֔ם אִסְתְּמַ֥ר לָךְ֙ דִּילְמָ֔א

אוצרות התורה

והטעם לזה הוא מכיון שגשמיות ורוחניות הם שני עולמות שונים שאי אפשר לקשר ביניהם, ולכן המשכת קדושה בדברים גשמיים אינה ביכולת הנבראים המוגבלים, אלא רק ביכולת הבורא ית׳. ולכן לא הי׳ ביכלתם של האבות להמשיך קדושה בדברים הגשמיים, מאחר שקיום המצוות שלהם הי׳ בכח עצמם ולא בכח ציווי הקב״ה. ורק לאחר מתן תורה, שבו נצטווינו במצוות מאת הקב״ה, ניתן הכח להחדיר קדושה גם בדברים גשמיים.

יוצאת מכלל זה היא מצות המילה, שהיא המצוה היחידה שנצטווה עלי׳ אברהם אבינו מאת הקב״ה, ולכן במצוה זו נמשכה וחדרה הקדושה גם בגוף הגשמי, ונעשה ״חפץ של מצוה״.

ולכן השביע אברהם את אליעזר במצות המילה, כי רק במצוה זו שנצטווה עלי׳ מאת הקב״ה הי׳ גדר ״חפץ של מצוה״, משא״כ בשאר המצוות שקיים לא הי׳ גדר זה.

(ע״פ לקוטי שיחות ח״א עמ׳ 40 ואילך; ח״ג עמ׳ 887 ואילך)

להוסיף בנים לאבינו שבשמים

דרוש ואגדה

השליחות הראשונה שמצינו בתורה היא שליחות זו, ששלח אברהם את אליעזר עבדו לחרן, לקחת אשה לבנו.

ויש ללמוד מזה הוראה בעבודת האדם לקונו:

השליחות הראשונה במעלה המוטלת על האדם היא לעשות את כל התלוי בו לקיום מצות ״פרו ורבו״ ברוחניות – לקרב עוד יהודים לתורה ומצוות, שיתוספו עוד ״בנים״ לאבינו שבשמים, וכמאמר חז״ל (סנהדרין יט, ב) ״כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו״.

וכשם שאברהם שלח את אליעזר עבדו לחרן, ״חרון אף של מקום בעולם״ (פרש״י ס״פ נח) – כמו כן על האדם ללכת גם למקומות שהם ריקים מתומ״צ, למצוא שם עוד יהודי ולקרבו לעבודת השי״ת, עד שגם אותו יהודי יפעול גם הוא לקרב עוד יהודים לאביהם שבשמים.

(ע״פ ספר השיחות תשמ״ח ח״א עמ׳ 88)

שָׁמָה: ז יְהוָה | אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר
לָקָחַנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי וַאֲשֶׁר
דִּבֶּר־לִי וַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לִי לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ
אֶתֵּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח
מַלְאָכוֹ לְפָנֶיךָ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי מִשָּׁם:
ח וְאִם־לֹא תֹאבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרֶיךָ
וְנִקֵּיתָ מִשְּׁבֻעָתִי זֹאת רַק אֶת־בְּנִי לֹא
תָשֵׁב שָׁמָּה: ט וַיָּשֶׂם הָעֶבֶד אֶת־יָדוֹ תַּחַת
יֶרֶךְ אַבְרָהָם אֲדֹנָיו וַיִּשָּׁבַע לוֹ עַל־הַדָּבָר
הַזֶּה: שלישי י וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְמַלִּים
מִגְּמַלֵּי אֲדֹנָיו וַיֵּלֶךְ וְכָל־טוּב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ
וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל־אֲרַם נַהֲרַיִם אֶל־עִיר
נָחוֹר: יא וַיַּבְרֵךְ הַגְּמַלִּים מִחוּץ לָעִיר אֶל־בְּאֵר הַמָּיִם לְעֵת עֶרֶב

תָּתִיב יָת בְּרִי לְתַמָּן: ז יְיָ אֱלָהָא
דִשְׁמַיָּא דִי דַבְּרַנִי מִבֵּית אַבָּא
וּמֵאַרַע יַלְדוּתִי וְדִי מַלֵּל לִי וְדִי
קַיֵּים לִי לְמֵימַר לִבְרָךְ אֶתֵּן יָת
אַרְעָא הָדָא הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכֵהּ
קֳדָמָךְ וְתִסַּב אִתְּתָא לִבְרִי
מִתַּמָּן: ח וְאִם לָא תֵיבֵי אִתְּתָא
לְמֵיתֵי בַּתְרָךְ וּתְהֵי זַכָּאָה
מִמּוֹמָתִי דָּא לְחוֹד יָת בְּרִי לָא
תָּתֵב לְתַמָּן: ט וְשַׁוִּי עַבְדָּא יָת
יְדֵהּ תְּחוֹת יַרְכָּא דְאַבְרָהָם
רִבּוֹנֵהּ וְקַיֵּם לֵהּ עַל פִּתְגָמָא
הָדֵין: י וּדְבַר עַבְדָּא עַשָּׂרָא
גַמְלִין מִגַּמְלֵי רִבּוֹנֵהּ וַאֲזַל וְכָל
שְׁפַר רִבּוֹנֵהּ בִּידֵהּ וְקָם וַאֲזַל
לַאֲרָם דִּי עַל פְּרָת לְקַרְתָּא
דְנָחוֹר: יא וְאַשְׁרֵי גַמְלַיָּא מִבָּרָא
לְקַרְתָּא לִבְאֵרָא דְמַיָּא לְעִדַּן
רַמְשָׁא לְעִדַּן דְּנָפְקָן מַלְיָתָא:

רש"י

(ז) ה' אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי: ואלהי הארץ, ומעלה אמר "ומאשיעך וגו'". אמר לו: עכשו הוא "אלהי השמים ואלהי הארץ", שהרגלתיו בפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי, היה "אלהי השמים" ולא אלהי הארץ, שלא היו בארץ. מבית אבי: מארץ. ומארץ מולדתי: מאור כשדים. ואשר דיבר־לי: לנרכי, כמו: "אשר דיבר עלי", וכן כל לי, ולו ולהם, הסמוכים אצל דיבור, מפורשים בלשון על, ותרגום שלהם (רצונו, שדרך התרגום להשתמש למ"ד במקום בעבור, וקל להבין) על, עלוהי, עליהון, שמין נופל אצל דיבור לשון לי ולו ולהם, אצל אליהם, ותרגום שלהם: עמי, עמיה, עמהון, אצל אצל אמירה נופל לשון לי, ולו ולהם. ואשר נשבע־לי: בין הנתרים [ישלח תרימיטר"ש בלע"ז]: (ח) וניקית משבועתי וגו': וקא לו אשה מבנות ענר, אשכול וממרא. רק את־בני וגו': רק, מיעוט הוא: בני מינו חוזר, אצל יעקב בן בני, סופו למזור: (י) מגמלי אדוניו: ניכרין היו משלו גמלים, שהיו יונקין זמומין מפני הגזל, שלא ירעו בשדות אחרים. ובל־טוב אדוניו בידו: שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר לו, כדי שיקפצו לשלוח לו ביתם. ארם־נהרים: בין שתי נהרות יושבת: (יא) ויברך

לְעֵת צֵאת הַשְּׁאֲבֹת: יב וַיֹּאמַר | יְהוָה
אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם הַקְרֵה־נָא לְפָנַי
הַיּוֹם וַעֲשֵׂה־חֶסֶד עִם אֲדֹנִי אַבְרָהָם:
יג הִנֵּה אָנֹכִי נִצָּב עַל־עֵין הַמָּיִם וּבְנוֹת
אַנְשֵׁי הָעִיר יֹצְאֹת לִשְׁאֹב מָיִם: יד וְהָיָה
הַנַּעֲרָ אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיהָ הַטִּי־נָא כַדֵּךְ
וְאֶשְׁתֶּה וְאָמְרָה שְׁתֵּה וְגַם־גְּמַלֶּיךָ
אַשְׁקֶה אֹתָהּ הֹכַחְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וּבָהּ
אֵדַע כִּי־עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם־אֲדֹנִי: טו וַיְהִי־
הוּא טֶרֶם כִּלָּה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רִבְקָה
יֹצֵאת אֲשֶׁר יֻלְּדָה לִבְתוּאֵל בֶּן־מִלְכָּה
אֵשֶׁת נָחוֹר אֲחִי אַבְרָהָם וְכַדָּהּ עַל־
שִׁכְמָהּ: טז וְהַנַּעֲרָ טֹבַת מַרְאֶה מְאֹד
בְּתוּלָה וְאִישׁ לֹא יְדָעָהּ וַתֵּרֶד הָעַיְנָה
וַתְּמַלֵּא כַדָּהּ וַתָּעַל: יז וַיָּרָץ הָעֶבֶד
לִקְרָאתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְמִיאִינִי נָא מְעַט־מַיִם
מִכַּדֵּךְ: יח וַתֹּאמֶר שְׁתֵּה אֲדֹנִי וַתְּמַהֵר וַתֹּרֶד כַּדָּהּ עַל־יָדָהּ
וַתַּשְׁקֵהוּ: יט וַתְּכַל לְהַשְׁקֹתוֹ וַתֹּאמֶר גַּם לִגְמַלֶּיךָ אֶשְׁאָב עַד

יב וַאֲמַר יְיָ אֱלָהֵהּ דְּרִבּוֹנִי
אַבְרָהָם זַמֵּין כְּעַן קֳדָמַי יוֹמָא
דֵּין וְעִבַד טִיבוּ עִם רִבּוֹנִי
אַבְרָהָם: יג הָא אֲנָא קָאֵם עַל
עֵינָא דְמַיָּא וּבְנַת אֱנָשֵׁי קַרְתָּא
נַפְקָן לְמִמְלֵי מַיָּא: יד וּתְהֵי
עוּלֶמְתָּא דְּאֵימַר לַהּ אַרְכִינִי כְּעַן
קוּלְתִיךְ וְאֶשְׁתִּי וְתֵימַר אֶשְׁתְּ
וְאַף גַּמְלָיִךְ אַשְׁקֵי יָתַהּ זַמַּנְתָּא
לְעַבְדָּךְ לְיִצְחָק וּבַהּ אִידַע אֲרֵי
עֲבַדְתְּ טִיבוּ עִם רִבּוֹנִי: טו וַהֲוָה
הוּא עַד לָא שֵׁיצֵי לְמַלָּלָא וְהָא
רִבְקָה נְפָקַת דְּאִתְיְלִידַת לִבְתוּאֵל
בַּר מִלְכָּה אִתַּת נָחוֹר אֲחוּהִי
דְּאַבְרָהָם וְקוּלְתַהּ עַל כַּתְפַּהּ:
טז וְעוּלֶמְתָּא שַׁפִּירַת חֵיזוּ (נ״י
שַׁפִּירָא לְמֶחֱזֵי) לַחֲדָא בְּתַלְתָּא וּגְבַר
לָא יְדַעַהּ וּנְחָתַת לְעֵינָא וּמְלַת
קוּלְתַהּ וְסָלֶקֶת: יז וּרְהַט עַבְדָּא
לְקֳדָמוֹתַהּ וַאֲמַר אַשְׁקִינִי (נ״י
אַטְעֲמִנִי) כְּעַן זְעֵיר מַיָּא מִקּוּלְתִיךְ:
יח וַאֲמֶרֶת אֶשְׁתְּ רִבּוֹנִי וְאוֹחְיֵאת
וַאֲחֵיתַת קוּלְתַהּ עַל יְדַהּ
וְאַשְׁקְיוֹתֵהּ: יט וְשֵׁיצֵיאַת
לְאַשְׁקְיוּתֵהּ וַאֲמֶרֶת אַף לְגַמְלָיִךְ
אַמְלֵי עַד דִּי סַפְקוּן לְמִשְׁתֵּי:

רש״י

הגמלים: הרבינס: (יד) אותה הוכחת: רמוז הוא לו, שהמץ גומלת חסדים, וכדמי היא ליכנס בניתו של אברהם, ולשון ׳הוכחת׳, בירנת, מפרושים״ט בלע״ז. ובה אדע: לשון תמיהה, ׳הודע לי נה׳. כי־עשית חסד: מס תהיה ממשפחתו והוגנת לו, מדע ״כי עשית חסד״: (טז) בתולה: ממקוס בתוליס. ואיש לא ידעה: שלא

כדרכה, לפי שבנות הכנענים היו משמרות מקוס בתוליהן ומפקירות עצמן ממקוס לאחר, העיד על זו שנקיה מכל: (יז) וירץ העבד לקראתה: לפי שראה שעלו המים לקראתה (בראשית רבה). הגמיאיני נא: לשון גמיעה, הומי״ר בלע״ז: (יח) ותורד כדה: מעל שכמה: (יט) עד אם־כילו: הרי ׳עד׳ משמש בלשון ׳אשר׳. אם־כילו: תרגם

כ וְאוֹחִיאַת וּנְפַצַת קוּלְתַהּ לְבֵית שַׁקְיָא וּרְהָטַת עוֹד לְבֵירָא לְמִמְלֵי וּמְלַת לְכָל גַּמְלוֹהִי׃ כא וְגַבְרָא שָׁהֵי בַהּ מְסְתַּכֵּל שָׁתִיק לְמֵידַע הַאַצְלַח יְיָ אָרְחֵהּ אִם לָא׃ כב וַהֲוָה כַּד סַפִּיקוּ גַּמְלַיָּא לְמִשְׁתֵּי וּנְסֵיב גַּבְרָא קְדָשָׁא דְּדַהֲבָא תְּקָלָא מַתְקָלֵהּ וּתְרֵין שִׁירִין עַל יְדָהָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין דְּדַהֲבָא מַתְקָלְהוֹן׃ כג וַאֲמַר בַּת מָן אַתְּ חַוִּי כְעַן לִי הַאִית בֵּית אֲבוּךְ אָתַר כָּשֵׁר לָנָא לְמָבָת׃ כד וַאֲמֶרֶת לֵהּ בַּת אִם־כִּלּוּ לִשְׁתֹּת׃ כ וַתְּמַהֵר וַתְּעַר כַּדָּהּ אֶל־הַשֹּׁקֶת וַתָּרָץ עוֹד אֶל־הַבְּאֵר לִשְׁאֹב וַתִּשְׁאַב לְכָל־גְּמַלָּיו׃ כא וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאֵה לָהּ מַחֲרִישׁ לָדַעַת הַהִצְלִיחַ יְהוָה דַּרְכּוֹ אִם־לֹא׃ כב וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלּוּ הַגְּמַלִּים לִשְׁתּוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ נֶזֶם זָהָב בֶּקַע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל־יָדֶיהָ עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם׃ כג וַיֹּאמֶר בַּת־מִי אַתְּ הַגִּידִי נָא לִי הֲיֵשׁ בֵּית־אָבִיךְ מָקוֹם לָנוּ לָלִין׃ כד וַתֹּאמֶר אֵלָיו

רש"י

מונקלוס: ד' ספקון' זו היא גמר שתיון, כשתמו די סיפוקן׃ (כ) ותער: לשון נפילה, והרבה ים בלשון משנה 'המערה מכלי אל כלי', ובמקרא ים לו דומה: "אל תער נפשי", "אשר הערה למות נפשו". השוקת: אבן חלולה שמשתים בה הגמלים׃ (כא) משתאה: לשון שתיה, כמו: "שתו עריס", "תישתה שממה". משתאה: משתומם ומתבהל על שראה דברו קרוב להצליח, אבל אינו יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לאו. ואל תתמה בתי"ו של משתאה, שאין לך תיבה שתחילת יסודה תי"ן ומדברת בלשון מתפעל, שאין תי"ו מפרידה בין שתי אותיות של עיקר היסוד, כגון: משתאה, מגזרת שתה, משתולל מגזרת "שולל", "וישתומם", מגזרת שממה. "וישתמר חוקות עמרי" מגזרת שמור. אף כאן, משתאה, מגזרת תישתה. וכשם שאתה מוצא לשון משומם בתחש, גבהל, ונחלם ובעל משתבות, כמו: "על יומו נשמו מחרוצים", "שומו שמים", "משתומם כשעה חלש", כך תפרש לשון שתיה בתחש בהול ובעל משתבות. ומונקלוס תרגם לשון שתיה, "וגברא שהי", שוהה ועומד במקום אחד, לרמות "ההגליח ה' דרכו". ואין לתרגם שתי, שהרי אינו לשון שתיה, שאין אל"ף נופלת בלשון שתיה. משתאה: מיסטרודיזי"ן בלע"ז. משתאה לה: משתומם עליה, כמו: "אחרי לי אחי הוא", וכמו: "וישאלו אנשי המקום לאשתו": (כב) בקע: רמז לשקלי ישראל, "בקע לגולגולת". ושני צמידים: רמז לשני לוחות מצומדות. עשרה זהב משקלם: רמז לעשרת הדיברות שבהן: (כג) ויאמר בת־מי את: לאחר שנתן לה שאלה, לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם, שהגליח ה' דרכו. ללין: ליטה אחת, 'לין' שם דבר, והיא אמרה "ללון", כמה ליטות אתה יכול ללון אצלינו: (כד) בת־בתואל: השיבתו על רשתון, רשתון, ועל אחרון, אחרון:

בַּת־בְּתוּאֵל אָנֹכִי בֶּן־מִלְכָּה אֲשֶׁר יָלְדָה
לְנָחוֹר: כה וַתֹּאמֶר אֵלָיו גַּם־תֶּבֶן גַּם־
מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ גַּם־מָקוֹם לָלוּן: כו וַיִּקֹּד
הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחוּ לַיהוָֹה: רביעי כו וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ
יְהוָֹה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם אֲשֶׁר לֹא־עָזַב
חַסְדּוֹ וַאֲמִתּוֹ מֵעִם אֲדֹנִי אָנֹכִי בַּדֶּרֶךְ נָחַנִי
יְהוָֹה בֵּית אֲחֵי אֲדֹנִי: כח וַתָּרָץ הַנַּעֲרָ וַתַּגֶּד
לְבֵית אִמָּהּ כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה: כט וּלְרִבְקָה
אָח וּשְׁמוֹ לָבָן וַיָּרָץ לָבָן אֶל־הָאִישׁ
הַחוּצָה אֶל־הָעָיִן: ל וַיְהִי ו כִּרְאֹת אֶת־
הַנֶּזֶם וְאֶת־הַצְּמִדִים עַל־יְדֵי אֲחֹתוֹ
וּכְשָׁמְעוֹ אֶת־דִּבְרֵי רִבְקָה אֲחֹתוֹ לֵאמֹר
כֹּה־דִבֶּר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וְהִנֵּה
עֹמֵד עַל־הַגְּמַלִּים עַל־הָעָיִן: לא וַיֹּאמֶר
בּוֹא בְּרוּךְ יְהוָֹה לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאָנֹכִי
פִּנִּיתִי הַבַּיִת וּמָקוֹם לַגְּמַלִּים: לב וַיָּבֵא הָאִישׁ הַבַּיְתָה וַיְפַתַּח
הַגְּמַלִּים וַיִּתֵּן תֶּבֶן וּמִסְפּוֹא לַגְּמַלִּים וּמַיִם לִרְחֹץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי

בְּתוּאֵל אֲנָא בַּר מִלְכָּא דְּיִלִידַת
לְנָחוֹר: כה וַאֲמָרַת לֵהּ אַף תִּבְנָא
אַף כְּסָתָא סַגִּי עִמָּנָא אַף אָתַר
כָּשַׁר לְמִבָּת: כו וּכְרַע גַּבְרָא
וּסְגִיד קֳדָם יְיָ: כז וַאֲמַר בְּרִיךְ יְיָ
אֱלָהָא דְּרִבּוֹנִי אַבְרָהָם דִּי לָא
מְנַע טִיבוּתֵהּ וְקוּשְׁטֵהּ מִן רִבּוֹנִי
אֲנָא בְּאוֹרַח תַּקָּנָא דַּבְּרַנִי יְיָ
בֵּית אֲחוֹהִי דְּרִבּוֹנִי: כח וּרְהָטַת
עוּלֶמְתָּא וְחַוְיַאת לְבֵית אִמַּהּ
כְּפִתְגָמַיָּא הָאִלֵּין: כט וּלְרִבְקָה
אָחָא וּשְׁמֵהּ לָבָן וּרְהַט לָבָן לְוַת
גַּבְרָא לְבָרָא לְוַת עֵינָא: ל וְהָוָה
כַּד חָזָא יָת קָדָשָׁא וְיָת שֵׁירָיָא
עַל יְדֵי אֲחָתֵהּ וְכַד שְׁמַע יָת
פִּתְגָמֵי רִבְקָה אֲחָתֵהּ לְמֵימַר
כְּדֵין מַלֵּל עִמִּי גַּבְרָא וַאֲתָא
לְוַת גַּבְרָא וְהָא קָאֵם עִלַּוֵי
גַּמְלַיָּא עַל עֵינָא: לא וַאֲמַר עוּל
בְּרִיכָא דַּייָ לְמָא אַתְּ קָאֵם
בְּבָרָא וַאֲנָא פַּנֵּיתִי בֵיתָא וַאֲתַר
כָּשַׁר לְגַמְלַיָּא: לב וְעַל גַּבְרָא
לְבֵיתָא וּשְׁרָא גַּמְלַיָּא וִיהַב
תִּבְנָא וְכִסְתָּא לְגַמְלַיָּא וּמַיָּא
לְאַסְחָאָה רַגְלוֹהִי וְרַגְלֵי גֻּבְרַיָּא

רש"י

(כה) מספוא: כל מאכל הגמלים קרוי
מספוא, כגון תבן ושעורים: (כז) בדרך:
דרך המזומן, דרך היסב, בחומו דרך
שהייתי נריך. וכן כל ג"ת ולמ"ד וה"א
המשמשים ברוחם התבה ונקודים בפת"ח,
מדגיש בדגש הפשוט שמוכר כבר במקום
אחר, או שהוא מצורר ויוכר בחיוב
הוא מדבר: (כח) לבית אמה: דרך
הנשים היה להיות להן בית לישב בו
למלאכתן, ואין הבת מגדת מלא לאימה:
(כט) וירץ: למה רץ ועל מה רץ?
[מלא] "ויהי כראות את־הנזם", אמר:
'עשיר הוא זה', ונתן עיניו בממון:
(ל) על־הגמלים: לשמרן, כמו: "והוא
עומד עליהם", לשמשם: (לא) פיניתי
הבית: מעבודת אלילים: (לב) ויפתח:
התיר זמם שלהם, שהיה סומם את
פיהם שלא ירעו בדרך בשדות אחרים:

הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ׃ לג כתיב ויישם קרי וַיּוּשֶׂם
לְפָנָיו לֶאֱכֹל וַיֹּאמֶר לֹא אֹכַל עַד אִם־
דִּבַּרְתִּי דְּבָרָי וַיֹּאמֶר דַּבֵּר׃ לד וַיֹּאמֶר עֶבֶד
אַבְרָהָם אָנֹכִי׃ לה וַיהוָה בֵּרַךְ אֶת־אֲדֹנִי
מְאֹד וַיִּגְדָּל וַיִּתֶּן־לוֹ צֹאן וּבָקָר וְכֶסֶף וְזָהָב
וַעֲבָדִם וּשְׁפָחֹת וּגְמַלִּים וַחֲמֹרִים׃ לו וַתֵּלֶד
שָׂרָה אֵשֶׁת אֲדֹנִי בֵן לַאדֹנִי אַחֲרֵי זִקְנָתָהּ
וַיִּתֶּן־לוֹ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ׃ לז וַיַּשְׁבִּעֵנִי
אֲדֹנִי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת
הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יֹשֵׁב בְּאַרְצוֹ׃ לח אִם־
לֹא אֶל־בֵּית־אָבִי תֵּלֵךְ וְאֶל־מִשְׁפַּחְתִּי
וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי׃ לט וָאֹמַר אֶל־אֲדֹנִי
אֻלַי לֹא־תֵלֵךְ הָאִשָּׁה אַחֲרָי׃ מ וַיֹּאמֶר אֵלָי
יְהוָה אֲשֶׁר־הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו יִשְׁלַח
מַלְאָכוֹ אִתָּךְ וְהִצְלִיחַ דַּרְכֶּךָ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה
לִבְנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי׃ מא אָז תִּנָּקֶה מֵאָלָתִי כִּי תָבוֹא
אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם־לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְהָיִיתָ נָקִי מֵאָלָתִי׃ מב וָאָבֹא הַיּוֹם

דְּעִמֵּהּ׃ לג וְשַׁוִּיאוּ קֳדָמוֹהִי
לְמֵיכָל וַאֲמַר לָא אֵיכוּל עַד
דַּאֲמַלֵּל פִּתְגָמַי וַאֲמַר מַלֵּל׃
לד וַאֲמַר עַבְדָּא דְאַבְרָהָם אָנָא׃
לה וַיְיָ בָּרִיךְ יָת רִבּוֹנִי לַחֲדָא
וּרְבָא וִיהַב לֵהּ עָאן וְתוֹרִין
וּכְסַף וּדְהַב וְעַבְדִּין וְאַמְהָן
וְגַמְלִין וַחֲמָרִין׃ לו וְיָלִידַת שָׂרָה
אִתַּת רִבּוֹנִי בַּר לְרִבּוֹנִי בָּתַר
דְּסֵיבַת וִיהַב לֵהּ יָת כָּל דִּילֵהּ׃
לז וְקַיֵּם עָלַי רִבּוֹנִי לְמֵימַר לָא
תִסַּב אִתְּתָא לִבְרִי מִבְּנָת כְּנַעֲנָאי
דִּי אֲנָא יָתֵב בְּאַרְעֵהּ׃ לח אֱלָהֵן
לְבֵית אַבָּא תֵּזֵיל וּלְזָרְעִיתִי
וְתִסַּב אִתְּתָא לִבְרִי׃ לט וַאֲמָרִית
לְרִבּוֹנִי מָאִים לָא תֵיתֵי אִתְּתָא
בַּתְרָי׃ מ וַאֲמַר לִי יְיָ דִּי פָלְחִית
קֳדָמוֹהִי יִשְׁלַח מַלְאֲכֵהּ עִמָּךְ
וְיַצְלַח אָרְחָךְ וְתִסַּב אִתְּתָא
לִבְרִי מִזַּרְעִיתִי וּמִבֵּית אַבָּא׃
מא בְּכֵן תְּהֵי זַכַּי (נ״י זְכָא)
מִמּוֹמָתִי אֲרֵי תֵּהַךְ לְזָרְעִיתִי
וְאִם לָא יִתְּנוּן לָךְ וּתְהֵי זַכַּי
מִמּוֹמָתִי׃ מב וְאָתֵיתִי (נ״י וַאֲתֵיתִי)

רש״י

(לג) **עד אם־דיברתי**: הרי ״ם׳ מסמס נלמון ״מאר׳ ונלמון ״כי׳, כמו: ״עד כי יבוא שילה״, וזהו שמתרו מכמינו זכרונם לברכה: ״כי׳ מסמס בד׳ לשונות, והמאר ״מי׳ והוא ״מס׳: (לו) **ויתן־לו את־כל־אשר־לו**: שטר מתנה הרמה להם: (לז) **לא־תיקח אשה לבני מבנות הכנעני**: מס לא תלך תחילה אל בית אבי, ולא תאבה לנשא מחריך: (לט) **אולי לא־תלך האשה**: ״אלי׳ כתיב, בא היתה לו לאליעזר, והיה מחזר למנוע עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו. אמר לו אברהם: ״בני ברוך, ואתה ארור, ואין ארור מדבק בברוך׳: (מב) **ואבא היום**: היום יצאתי והיום בואתי, מכאן שקפצה לו הארץ. אמר רבי

אוצרות התורה

הצורך בקפיצת הדרך

יש לבאר מפני מה הוצרך אליעזר לקפיצת הדרך, ע״פ פנימיות הענינים:

ביאורי רש״י

אֶל־הָעַיִן וְאֹמַר יְהוָה ׀ אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם
אִם־יֶשְׁךָ־נָא מַצְלִיחַ דַּרְכִּי אֲשֶׁר אָנֹכִי
הֹלֵךְ עָלֶיהָ׃ מג הִנֵּה אָנֹכִי נִצָּב עַל־עֵין
הַמָּיִם וְהָיָה הָעַלְמָה הַיֹּצֵאת לִשְׁאֹב
וְאָמַרְתִּי אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי־נָא מְעַט־מַיִם
מִכַּדֵּךְ׃ מד וְאָמְרָה אֵלַי גַּם־אַתָּה שְׁתֵה וְגַם
לִגְמַלֶּיךָ אֶשְׁאָב הִוא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־הֹכִיחַ יְהוָה לְבֶן־אֲדֹנִי׃

יוֹמָא דֵּין לְעֵינָא וַאֲמָרִית יְיָ
אֱלָהָא דְּרִבּוֹנִי אַבְרָהָם אִם אִית
כְּעַן רַעֲוָא קֳדָמָךְ לְאַצְלָחָא
אָרְחִי דִּי אֲנָא אָזֵיל עֲלַהּ׃ מג הָא
אֲנָא קָאֵם עַל עֵינָא דְמַיָּא וִיהֵי
עוּלֲמְתָא דְּתִפּוֹק לְמִמְלֵי וְאֵימַר
לַהּ אַשְׁקִינִי כְעַן זְעֵיר מַיָּא
מִקּוּלְתִיךְ׃ מד וְתֵימַר לִי אַף אַתְּ
אֵשְׁתְּ וְאַף לְגַמְלָיִךְ אַמְלִי הִיא

רש"י

מחמ: יפה סימתן של עבדי מבות מתורתן של נביא, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא ימתו אלא בקריזה: (מד) גם־אתה: גם, לרבות מנחיר שעמו. הוכיח: בירר והודיע, וכן כל הוכחה

אוצרות התורה

אודות רבקה בהיותה בבית בתואל איתא במדרש (שהש"ר פ"ב, ב (א)): "למה היא דומה, כשושנה בין החוחים". והיינו, שכשם שהשושנה גדלה בין הקוצים, ואינם מניחים לקטוף אותה, כי ע"י שמשקים את השושנה מקבלים גם הקוצים את המים הדרושים להם – כמו כן רבקה גדלה בין רשעים, ובזכותה קיבלו גם הם תוספת חיות מן הקדושה, ולכן לא הי' אפשר להוציאה משם, אם לא בכח טענה מיוחדת.

ורק כאשר נהיתה בת שלש שנים ויום אחד, שאז נעשתה ראוי' להנשא – הרי בזה נתחדשה טענה להוצאתה מבית לבן ובתואל כדי להשיאה ליצחק, ועי"ז ניתן הכח להוציאה מבין הרשעים, ולכן שלח מיד אברהם את אליעזר כדי להוציאה משם.

ועפ"ז יובן הטעם שהוצרך אליעזר לקפיצת הדרך:

קודם שנעשתה רבקה בת שלש שנים ויום אחד – לא הי' אליעזר יכול לצאת לשליחותו, מאחר שעדיין לא ניתן הכח להוצאת רבקה מבין הרשעים; ולאידך, משנעשתה בת שלש שנים ויום אחד – צריך הי' להוציאה משם מיד, כדי שלא תשאר שם אפילו רגע אחד לחנם. ולכן הוצרך אליעזר לקפיצת הדרך, כדי שיוכל לצאת ולהגיע לחרן בו ביום שנעשתה רבקה בת שלש שנים ויום אחד.

ולכן סיפר אליעזר על מעשה קפיצת הדרך גם ללבן ובתואל ("היום יצאתי והיום באתי"), כדי להוכיח להם שהזמן יקר וא"א להשאירה שם אפילו רגע אחד נוסף (כבקשתם "תשב הנערה אתנו ימים או עשור" (פרשתנו כד, נה)), והראי' – שנעשה לו נס של קפיצת הדרך כדי שלא תתעכב.

ומעשה אבות סימן לבנים (ראה תנחומא לך לך ט. ורמב"ן שם יב, ו): סמוכים ובטוחים אנו שהקב"ה ימהר את הגאולה, כדי שלא נצטרך להישאר בגלות אפילו רגע אחד מיותר. עלינו רק להשלים את ה"פכים קטנים" שנותרו בעבודתנו, ומיד לאח"ז תבוא הגאולה ע"י משיח צדקנו.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"א עמ' 34 ואילך)

מה אֲנִי֙ טֶ֣רֶם אֲכַלֶּ֔ה לְדַבֵּ֖ר אֶל־לִבִּ֑י וְהִנֵּ֣ה רִבְקָ֗ה יֹצֵאת֙ וְכַדָּ֣הּ עַל־שִׁכְמָ֔הּ וַתֵּ֖רֶד הָעֲיָנָ֑ה וַתִּשְׁאָ֔ב וָאֹמַ֖ר אֵלֶ֥יהָ הַשְׁקִינִי נָֽא׃ מו וַתְּמַהֵ֣ר וַתּ֗וֹרֶד כַּדָּהּ֙ מֵעָלֶ֔יהָ וַתֹּ֣אמֶר שְׁתֵּ֔ה וְגַ֥ם־גְּמַלֶּ֖יךָ אַשְׁקֶ֑ה וָאֶשְׁתְּ֖ וְגַ֥ם הַגְּמַלִּ֛ים הִשְׁקָתָ֖ה׃ מז וָאֶשְׁאַ֤ל אֹתָהּ֙ וָאֹמַ֔ר בַּת־מִ֥י אָ֖תְּ וַתֹּ֑אמֶר בַּת־בְּתוּאֵ֤ל בֶּן־נָחוֹר֙ אֲשֶׁ֣ר יָלְדָה־לּ֣וֹ מִלְכָּ֔ה וָאָשִׂ֥ם הַנֶּ֖זֶם עַל־אַפָּ֑הּ וְהַצְּמִידִ֖ים עַל־יָדֶֽיהָ׃ מח וָאִקֹּ֕ד וָאֶשְׁתַּחֲוֶ֖ה לַיהוָ֑ה וָאֲבָרֵ֞ךְ אֶת־יְהוָ֣ה ׀ אֱלֹהֵ֣י אֲדֹנִ֗י אַבְרָהָם֙ אֲשֶׁ֣ר הִנְחַנִ֔י בְּדֶ֖רֶךְ אֱמֶ֑ת לָקַ֞חַת אֶת־בַּת־אֲחִ֧י אֲדֹנִ֛י לִבְנ֖וֹ׃ מט וְעַתָּ֗ה אִם־יֶשְׁכֶ֤ם עֹשִׂים֙ חֶ֣סֶד וֶאֱמֶ֔ת אֶת־אֲדֹנִ֖י הַגִּ֣ידוּ לִ֑י וְאִם־לֹ֣א הַגִּ֔ידוּ לִ֖י וְאֶפְנֶ֥ה עַל־יָמִ֛ין אוֹ֖ עַל־שְׂמֹֽאל׃ נ וַיַּ֤עַן לָבָן֙ וּבְתוּאֵ֔ל וַיֹּאמְר֖וּ מֵיְהוָ֣ה יָצָ֑א לֹֽא־נוּכַ֥ל דַּבֵּ֛ר אֵלֶ֖יךָ רַ֥ע אוֹ־טֽוֹב׃ נא הִנֵּ֥ה רִבְקָ֖ה לְפָנֶ֑יךָ

אִתְּתָא דְּזַמִּין יְיָ לְבַר רִבּוֹנִי׃ מה אֲנָא עַד לָא שֵׁיצֵיתִי לְמַלָּלָא בְּלִבִּי וְהָא רִבְקָה נְפָקַת וְקוּלְתַהּ עַל כַּתְפַּהּ וּנְחָתַת לְעֵינָא וּמְלַת וַאֲמָרִית לַהּ אַשְׁקִינִי כְּעָן׃ מו וְאוֹחְיֵאת וַאֲחִיתַת קוּלְתַהּ מִנַּהּ וַאֲמָרַת אַשְׁתְּ וְאַף גַּמְלָךְ אַשְׁקֵי וּשְׁתֵיתִי וְאַף גַּמְלַיָּא אַשְׁקִיאַת׃ מז וּשְׁאֵילִית יָתַהּ וַאֲמָרִית בַּת מַן אַתְּ וַאֲמָרַת בַּת בְּתוּאֵל בַּר נָחוֹר דְּיַלִּידַת לֵהּ מִלְכָּה וְשַׁוֵּיתִי קָדָשָׁא עַל אַפַּהּ וְשֵׁירָיָא עַל יְדָהָא׃ מח וּכְרַעִית וּסְגָדִית קֳדָם יְיָ וּבָרֵכִית יָת יְיָ אֱלָהֵהּ דְּרִבּוֹנִי אַבְרָהָם דְּדַבְּרָנִי בְּאוֹרַח קְשׁוֹט לְמִיסַּב יָת בַּת אֲחוּהִי דְרִבּוֹנִי לִבְרֵהּ׃ מט וּכְעַן אִם אִיתֵיכוֹן עָבְדִין טִיבוּ וּקְשׁוֹט עִם רִבּוֹנִי חַוּוֹ לִי וְאִם לָא חַוּוֹ לִי וְאִתְפְּנֵי עַל יַמִּינָא אוֹ עַל שְׂמָאלָא׃ נ וְאָתֵיב לָבָן וּבְתוּאֵל וַאֲמַרוּ מִן קֳדָם יְיָ נְפַק פִּתְגָמָא לֵית אֲנַחְנָא יָכְלִין לְמַלָּלָא עִמָּךְ בִּישׁ אוֹ טָב׃ נא הָא רִבְקָה קֳדָמָךְ דְּבַר

רש"י

מה אני טרם אכלה: טרם שמלא, מלא שלא ימפסוקו בדבריו ואמר כך שמל, מלא שלא ימפסוקו בדבריו ויאמרו: ׳היאך נתת לה ועדין מינך יודע מי היא׳? (מט) על־ימין: מצנעת ישמעאל. על־שמאל: מצנעת לוט, שהיה יושב לשמאלו של מנחם: (נ) ויען לבן ובתואל: רשע היה וקפץ להשיב לפני מפיו. לא נוכל דבר אליך: למען בדבר הזה, לפי על ידי תשובת דבר רע ולפי על ידי תשובת דבר הגון, לפי שניכר שמה׳ יפה הדבר, לפי דבריך, שזימנה

קַח וָלֶךְ וּתְהֵי אִשָּׁה לְבֶן־אֲדֹנֶיךָ כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה: נב וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד
אַבְרָהָם אֶת־דִּבְרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה
לַיהוָה: חמישי נג וַיּוֹצֵא הָעֶבֶד כְּלֵי־כֶסֶף
וּכְלֵי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרִבְקָה וּמִגְדָּנֹת
נָתַן לְאָחִיהָ וּלְאִמָּהּ: נד וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא
וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עִמּוֹ וַיָּלִינוּ וַיָּקוּמוּ בַבֹּקֶר
וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֻנִי לַאדֹנִי: נה וַיֹּאמֶר אָחִיהָ
וְאִמָּהּ תֵּשֶׁב הַנַּעֲרָ אִתָּנוּ יָמִים אוֹ עָשׂוֹר
אַחַר תֵּלֵךְ: נו וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַל־תְּאַחֲרוּ
אֹתִי וַיהוָה הִצְלִיחַ דַּרְכִּי שַׁלְּחוּנִי וְאֵלְכָה
לַאדֹנִי: נז וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לַנַּעֲרָ וְנִשְׁאֲלָה אֶת־פִּיהָ: נח וַיִּקְרְאוּ
לְרִבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הֲתֵלְכִי עִם־הָאִישׁ הַזֶּה וַתֹּאמֶר אֵלֵךְ:

כְּמָא דִּי מַלֵּל יְיָ: נב וַהֲוָה כַּד
שְׁמַע עַבְדָּא דְאַבְרָהָם יָת
פִּתְגָמֵיהוֹן וּסְגֵד עַל אַרְעָא קֳדָם
יְיָ: נג וְאַפֵּק עַבְדָּא מָנִין דְּכְסַף
וּמָנִין דְּדָהַב וּלְבוּשִׁין וִיהַב
לְרִבְקָה וּמְגַדָּנִין יְהַב לַאֲחוֹהָא
וּלְאִמַּהּ: נד וַאֲכָלוּ וּשְׁתִיאוּ הוּא
וְגוּבְרַיָּא דִּי עִמֵּהּ וּבָתוּ וְקָמוּ
בְצַפְרָא וַאֲמַר שַׁלְּחוּנִי לְוָת
רִבּוֹנִי: נה וַאֲמַר אֲחוֹהָא וְאִמַּהּ
תָּתֵיב עוּלֶמְתָּא עִמָּנָא עַדַּן בְּעַדָּן
אוֹ עַסְרָא יַרְחִין בָּתַר כֵּן תֵּיזִיל:
נו וַאֲמַר לְהוֹן לָא תְאַחֲרוּן יָתִי
וַיְיָ אַצְלַח אָרְחִי שַׁלְּחוּנִי וְאֵיזֵל
לְוָת רִבּוֹנִי: נז וַאֲמַרוּ נְקָרֵי
לְעוּלֶמְתָּא וְנִשְׁמָע מַה דְּהִיא
אָמְרָה: נח וּקְרוֹ לְרִבְקָה וַאֲמַרוּ
לַהּ הֲתֵיזְלִי עִם גַּבְרָא הָדֵין

רש"י

לך: (נג) וישתחו ארצה: מכאן שמודים
על כשורה טובה: (נג) ומגדנות: לשון
מגדים, שהביא עמו מיני פירות של ארץ
ישראל: (נד) וילינו: כל לינה שבמקרא לינת
לילה אחד: (נה) ויאמר אחיה ואימה:
ובמשל היכן היה? הוא היה רוצה לעכב,
ובא מלאך והמיתו. ימים: שנה, כמו: "ימים
תהיה גמולו", שכך נותנין לבתולה, זמן י"ב
חודש לפרנס את עצמה במכשיטים. או
עשור: י' חודשים, ואם תאמר ימים ממש,
אין דרך המבקשים לבקש דבר מועט, ואם
לא תרצה - יתן לנו מרובה מזה:
(נז) ונשאלה את־פיה: מכאן שאין משיאין
את האשה אלא מדעתה: (נח) ותאמר
אלך: מעצמי, ואף אם אינכם רוצים:

אוצרות התורה

"קח ולך" או "נשאלה את פי"?

ביאורי רש"י

לכאורה תמוה (ראה מנחת יהודה כאן): הרי לעיל (כד, נא) נאמר שבני משפחת רבקה כבר הסכימו להצעת אליעזר ואמרו "הנה רבקה לפניך קח ולך", ומדוע נזכרו פתאום שצריך לשאול לדעתה של רבקה?

וגם בעצם הענין קשה: איך באמת אמרו קודם לכן "הנה רבקה לפניך" בלי לשאול את רבקה, והרי "אין משיאין את האשה אלא מדעתה"?

ויש לבאר (וראה כעי"ז מנחת יהודה שם, הואיל משה (באר היטב) שם, נ):

בתחילה אמנם לא שאלו לדעתה של רבקה, כיון שמדברי אליעזר נוכחו לדעת ש"מה' יצא הדבר", וממילא הבינו ש"לא נוכל דבר אליך רע או טוב" (שם, נ), היינו

נט וַיְשַׁלְּחוּ אֶת־רִבְקָה אֲחֹתָם וְאֶת־
מֵנִקְתָּהּ וְאֶת־עֶבֶד אַבְרָהָם וְאֶת־אֲנָשָׁיו:
ס וַיְבָרְכוּ אֶת־רִבְקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אֲחֹתֵנוּ
אַתְּ הֱיִי לְאַלְפֵי רְבָבָה וְיִירַשׁ זַרְעֵךְ אֵת
שַׁעַר שֹׂנְאָיו: סא וַתָּקָם רִבְקָה וְנַעֲרֹתֶיהָ
וַתִּרְכַּבְנָה עַל־הַגְּמַלִּים וַתֵּלַכְנָה אַחֲרֵי
הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת־רִבְקָה וַיֵּלֶךְ:
סב וְיִצְחָק בָּא מִבּוֹא בְּאֵר לַחַי רֹאִי וְהוּא
יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב: סג וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה לִפְנוֹת עֶרֶב

נט וְשַׁלְחוּ: נט יָת רִבְקָה אֲחַתְהוֹן וְיָת מֵנְקְתַּהּ וְיָת עַבְדָּא דְאַבְרָהָם וְיָת גַּבְרוֹהִי: ס וּבָרִיכוּ יָת רִבְקָה וַאֲמַרוּ לַהּ אֲחָתָנָא אַתְּ הֲוֵי לְאַלְפִין וּלְרִבְוָן וְיֵרְתוּן בְּנַיְכִי יָת קִרְוֵי סַנְאֵיהוֹן: סא וְקָמַת רִבְקָה וְעוּלֶמְתָהָא וּרְכִיבָא עַל גַּמְלַיָּא וְאָזְלָא בָּתַר גַּבְרָא וּדְבַר עַבְדָּא יָת רִבְקָה וַאֲזַל: סב וְיִצְחָק אָתָא מִמֵּתוּהִי (נ״י עַל בְּמֵתוּהִי) מְבֵירָא דְמַלְאַךְ קַיָּמָא אִתְחֲזִי עֲלַהּ וְהוּא יָתֵב בַּאֲרַע דָּרוֹמָא: סג וּנְפַק יִצְחָק

רש״י

(ס) **את היי לאלפי רבבה: מת וזרע תקבלו מותה נרכה, שנאמר לאברהם נסר המוריה: ״הרבה ארבה את זרעך וגו׳״, יהי לנו שיהא לומו הזרע ממך ולא ממקה אחרת: (סג) מבוא באר לחי רואי: שהלך להביא הגר לאברהם מניו שישמעאל (בראשית רבה). יושב בארץ הנגב: קרוב לאותו צאר, שנאמר: ״ויסע משם אברהם ארצה הנגב וישב בין קדש ובין שור״, ושם היה הצאר, שנאמר: ״הנה בין קדש ובין ברד״: (סג) לשוח: לשון תפילה, כמו: ״ישפוך שיחו״:**

אוצרות התורה

שגם בדעתם שלהם אין הדבר תלוי, וא״כ אין תועלת גם בשאלת דעתה של רבקה (ראה גם ספורנו שם, נ-נא).

אבל לאחר שסירב אליעזר לבקשת בני המשפחה ״תשב הנערה אתנו ימים או עשור״ (שם, נה), כמנהג העולם ש״נותנין לבתולה זמן י״ב חודש לפרנס את עצמה בתכשיטים״ (רש״י שם), ודרש לקחת את רבקה מיד – הרי דרישה זו של אליעזר, שבעיני המשפחה היתה דרישה תמוהה, עוררה בעיניהם ספק בכל דבריו, גם בשטר המתנה שהראה להם (רש״י שם, לו) וגם בנסים שאירעו לו (שרק מפיו ידעו אודותיהם. וכפי שמדוייק מפרש״י שם, נ ״וניכר כו׳ לפי דבריך שזמנה לך״ (וראה רא״ם שם)), ועי״ז התערערה הסכמתם לכל הענין.

וכיון שרק בסיבת הנסים החליטו שבמקרה זה אין צורך לשאול לדעתה של רבקה – הרי כשנוצר בעיניהם פקפוק בדברי אליעזר ובסיפורי הנסים שסיפר, שוב חזר הדין ש״אין משיאין את האשה אלא מדעתה״, ולכן אמרו ״נקרא לנערה ונשאלה את פי׳״.

(ע״פ לקוטי שיחות ח״י עמ׳ 65 ואילך)

גודל פעולת תפילת המנחה

...כיון שיוצא לו להיות זמן רב בעבודה, מהנחוץ שידע בעל פה כמה פרקים משניות וכמה פרקים תניא וגם תהלים, ובלכתו לעבודה או מהעבודה, וגם בעבודה עצמה בזמן הפנוי

תורת חיים

וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה גְמַלִּים בָּאִים׃ סר וַתִּשָּׂא רִבְקָה אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרֶא אֶת־יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל הַגָּמָל׃ סה וַתֹּאמֶר אֶל־הָעֶבֶד מִי־הָאִישׁ הַלָּזֶה הַהֹלֵךְ בַּשָּׂדֶה לִקְרָאתֵנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנִי וַתִּקַּח הַצָּעִיף וַתִּתְכָּס׃ סו וַיְסַפֵּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה׃ סז וַיְבִאֶהָ יִצְחָק הָאֹהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־רִבְקָה וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַיֶּאֱהָבֶהָ וַיִּנָּחֵם

וישא עיניו וירא והנה גמלים באים: סר ותשא רבקה את־עיניה ותרא את־יצחק ותפל מעל הגמל: סה ותאמר אל־העבד מי־האיש הלזה ההלך בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני ותקח הצעיף ותתכס: סו ויספר העבד ליצחק את כל־הדברים אשר עשה: סז ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את־רבקה ותהי־לו לאשה ויאהבה ויינחם

לְצַלָּאָה בְּחַקְלָא לְמִפְנֵי רַמְשָׁא וּזְקַף עֵינוֹהִי וַחֲזָא וְהָא גַּמְלַיָּא אָתָן׃ סד וּזְקֵפַת רִבְקָה יָת עֵינָהָא וַחֲזַת יָת יִצְחָק וְאִתְרְכִינַת מֵעַל גַּמְלָא׃ סה וַאֲמֶרֶת לְעַבְדָּא מָן גַּבְרָא דֵּיכִי דִּמְהַלֵּךְ בְּחַקְלָא לְקֳדָמוֹתָנָא וַאֲמַר עַבְדָּא הוּא רִבּוֹנִי וּנְסִיבַת עִיפָּא וְאִתְכַּסִּיאַת׃ סו וְאִשְׁתָּעִי עַבְדָּא לְיִצְחָק יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא דִּי עֲבָד׃ סז וְאַעֲלַהּ יִצְחָק לְמַשְׁכְּנָא דְּשָׂרָה אִמֵּהּ וּנְסִיב יָת רִבְקָה וַהֲוַת לֵהּ לְאָנְתוּ וּרְחִימַהּ

רש"י

(סד) **ותרא את־יצחק**: לתתה מומו הדוב ומומו (ספריס תחריס: ותמתה) מפניו. **ותיפול**: הסמיטה עצמה לארץ, כתרגומו: ׳ומתרכינת׳, הטתה עצמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע, כמו: "הטו־נא כתף", תרכיני, "ויט שמיס", ׳ומרכין׳, לשון מטה לארץ, ודומה לו: "כי יפול לא יוטל", כלומר אם יטה לארץ, לא יגיע עד הקרקע: (סה) **ותתכס**: לשון ותתפעל, כמו: "ומיקנכר", "ומיסנכר": (סו) **ויספר העבד**: גילה לו ניסים שנעשו לו, שקפלה לו הארץ ושמזדמנה לו רבקה בתפילתו: (סז) **האוהלה שרה אמו**: "ויביאה האוהלה", והרי היא שרה אמו, כלומר ונעשית דוגמת שרה אמו, שכל זמן שרה קיימת, היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה ועגן קשור על האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו (ברא"ר נט). **אחרי אמו**: דרך ארץ, כל זמן שאמו של אדם קיימת, כרוך הוא אצלה,

אוצרות התורה

׳יחטוף׳ ויחזור משהו בעל פה מהאמור. וידוע הביאור על מאמר רז"ל לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה, שזה שלומדים ומתפללים בזמן כזה יש לכך חביבות מיוחדת וזכות גדולה ביותר לפעול ולהמשיך מה שכל אחד צריך הן בגשמיות והן ברוחניות.

(אגרות קודש ח"ט עמ' קמח)

אבילות ג' שנים?

עיון וביאור

משמע שעד עתה עדיין התאבל יצחק על פטירת שרה אמו, ורק בנישואיו לרבקה נתנחם.

ולכאורה יוקשה: הרי אפילו על אביו ואמו אסור להתאבל יותר מהשיעור (מועד קטן כז, ב), שהוא י"ב חודש, והאבות קיימו כל התורה עד שלא ניתנה (יומא כח, ב (בנוגע לאברהם). ב"ר פצ"ה, ב. ועוד), וא"כ איך התאבל יצחק על פטירת שרה עד נישואיו לרבקה, שהיו ג' שנים לאח"ז (כפרש"י לקמן כה, כ)?

ויש ליישב ע"פ פי' החזקוני (וכ"כ גם ריב"א (לקמן כה, כז) בשם מדרש) עה"פ (כד, סג) "ויצא יצחק" – "מהיכן יצא, מגן עדן, שהי' שם משעת העקידה עד עכשיו שלש שנים".

יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ: פ ששי **כה** א וַיֹּסֶף
אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ קְטוּרָה:
ב וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־זִמְרָן וְאֶת־יָקְשָׁן וְאֶת־מְדָן
וְאֶת־מִדְיָן וְאֶת־יִשְׁבָּק וְאֶת־שׁוּחַ: ג וְיָקְשָׁן
יָלַד אֶת־שְׁבָא וְאֶת־דְּדָן וּבְנֵי דְדָן הָיוּ
אַשּׁוּרִם וּלְטוּשִׁם וּלְאֻמִּים: ד וּבְנֵי מִדְיָן
עֵיפָה וָעֵפֶר וַחֲנוֹךְ וַאֲבִידָע וְאֶלְדָּעָה
כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי קְטוּרָה: ה וַיִּתֵּן אַבְרָהָם
אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ לְיִצְחָק: ו וְלִבְנֵי

וְאִתְנַחֵם יִצְחָק בָּתַר דְּמִיתַת
אִמֵּהּ: א וְאוֹסִיף אַבְרָהָם וּנְסֵיב
אִתְּתָא וּשְׁמַהּ קְטוּרָה: ב וְיָלִידַת
לֵהּ יָת זִמְרָן וְיָת יָקְשָׁן וְיָת מְדָן
וְיָת מִדְיָן וְיָת יִשְׁבָּק וְיָת שׁוּחַ:
ג וְיָקְשָׁן אוֹלִיד יָת שְׁבָא וְיָת
דְּדָן וּבְנֵי דְדָן הֲווֹ לְמַשְׁיְרְיָן
וְלִשְׁכוּנִין וּלְנַגְּזָן: ד וּבְנֵי מִדְיָן

הַפִּילַגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מַתָּנֹת וַיְשַׁלְּחֵם מֵעַל

רש"י

ומשמה הוא מתנחם בשמו:
(ו) קטורה: זו הגר, ונקראת 'קטורה', על
שם שנאים מעשיה כקטורת, ומקשרה
פתחה, שלא נזדווג לאדם מיום שפרשה
מאברהם: (ג) אשורם ולטושם: שם רשמי
חומות. ומרגוס של אונקלוס אין לי ליישבו
על נכון המקרא, שפירש למשירין נכון
מחנה. ואם תאמר שאינו כן מפני הא"ך
שאינה יסודית, הרי לנו תיבות שאין ברשאם
א"ך ומיומפה א"ך ברשאם, כמו:
"חומת אנך", שהוא מן "נכה רגליו", וכמו
"אסוך שמן", שהוא מן "ורחצת וסכת".
ולטושם: הם בעלי אהלים המתפזרים אנה
ואנה ונוסעים אים באהלי אפדנו, וכן הוא
אומר: "והנה נטושים על־פני כל־הארץ", שכן למ"ד ונו"ן מתחלפות זו בזו: (ה) ויתן
אברהם וגו': אמר רבי נחמיה: 'ברכת דימיקי נתן לו' [ס"א ברכה ודימיקי], שאמר לו
הקדוש ברוך הוא לאברהם: "והיה ברכה", הנכרות מסורות בידך לנחך את מי שתרצה,
ואברהם מסרן ליצחק: (ו) הפילגשים: אסר כתיב, שלא היתה אלא פילגש אחת, היא הגר,
היא קטורה. נאים, בכתובה, פילגשים, שלא כתובה, כדאמרינן בנהדרין בנאים ופילגשים

אוצרות התורה

ועפ"ז י"ל (וראה בחיי פרשתנו כג, ב) שלא שמע יצחק על פטירת אמו משעת העקידה עד ג' שנים לאח"ז, כשיצא מגן עדן, וכששמע נהג אבילות זמן קצר כדין שמועה רחוקה (טושו"ע יו"ד סי' תב), ומיד "וינחם יצחק אחרי אמו". וק"ל.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ה עמ' 369 ואילך)

לתת "את כל אשר לו" לענייני קדושה

תורת חיים

על הפסוק (פ' ראה טו, יח) "וברכך הוי' אלקיך בכל אשר תעשה", מובא בחסידות (מצות תגלחת מצורע (בספהמ"צ להצ"צ) פ"ב ואילך. קונט' ומעין מאמר יז. כג ואילך. ובכ"מ), שיהודי צריך לעשות כלים לפרנסה, כלים בדרך הטבע, שבהם תומשך ברכת הוי'. ואף על פי

יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדֶנּוּ חַי קֶדְמָה אֶל־אֶרֶץ קֶדֶם: ז וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי־חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר־

דְּהוּא קַיָּם קִדּוּמָא לַאֲרַע מָדִינְחָא: ז וְאִלֵּין יוֹמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם דַּחֲיָא מְאָה וְשַׁבְעִין

דלוד. נתן אברהם מתנות: פירשו רבותינו: שם טומאה מסר להם. דבר אחר: מה שניתן לו על מודות שרה ושאר מתנות שנתנו לו, הכל נתן להם, שלא רצה ליהנות מהם: (ז) מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים: בן ק' כבן ע' [לכם], ובן ע' כבן ה' בלא חטא:

כן, למרות הצורך בעשיית כלים, צריך לידע שלא זה הוא העיקר, כי אם "כלים" בלבד, ובמילא לא צריך להיות מושקע בזה. (ופשוט, שהכלים צריכים להיות על פי תורת הוי', להיזהר משמץ אונאה וכו', בכדי שיהיו כלים ראויים לברכת הוי').

עד כמה היא ההתעסקות בעשיית הכלים? – הרי זה תלוי בו, כפי שמעמיד את עצמו (ולא ברשיעי, ח"ו, עסקינן (ראה יומא ו, א. וש"נ)): ביכלתו להעמיד את עצמו באופן שיהי' מושקע כל היום בעסק, עד שבקושי ישאר זמן לפרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית (מנחות צט, ב); וביכלתו להעמיד את עצמו באופן שיעסוק בעסק רק בכדי לצאת י"ח ה"תעשה", ואילו כל היום – "תורתו אומנתו" (שבת יא, א), דכיון שהענין ד"בכל אשר תעשה" אינו אלא "כלי", הרי הכמות שבזה אינה עיקר.

וכמסופר על הבעש"ט (ראה דברי יחזקאל על התורה ומועדים עה"פ וישב לח, א (הוצאת תשנ"ט ס"ע כו ואילך)) – ותוכנו – שפעם אמר למישהו שהוא זקוק לסכום כסף, ותיכף (לאחר אמירתו) פנה לדרכו. הלה רץ אחריו עם הסכום, ואמר לו: אילו היית ממתין רגע, הרי הייתי נותן לך את הכסף על אתר? והשיב לו הבעש"ט, שהקב"ה צוה "בכל אשר תעשה" – ולכן אמר שהוא זקוק לסכום הכסף; אבל להמתין על זה – הוא עסוק בדברים טובים יותר.

למי נותנים "מתנות"?

תורת חיים

וזוהי אחת ההוראות מהסיפור השלישי [בפרשתנו] – "ולבני הפלגשים גו' נתן אברהם מתנות" (כה, ו):

הן אמת שצריך להיות "תעשה", ובאים במגע גם עם עניני העולם ("בני הפלגשים"), אבל די בכך שנותנים להם "מתנות" בלבד, והרי במתנות אין שיעור למטה: אפשר לתת כמה שרוצים, אפילו דבר קטן ביותר (שהרי אף שנתינת מתנה היא מפני ש"עביד לי' נייחא לנפשי" (ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א), הרי אין זה באופן שחייב לו משהו, ומכל שכן שהלה אינו יכול לתבוע שיתנו לו, ועל אחת כמה וכמה – כמה לתת לו].

היכן צריך לתת "כל אשר לו" – "ליצחק". כלומר: את ה"קבע" שלו, עיקר הזמן ועיקר הכחות, צריך למסור לעניני "יצחק" – עולה (ב"ר הובא ברש"י (תולדות כו, ב)), כליל לה' – עניני קדושה.

(תורת מנחם חמ"א עמ' 272 ואילך)

ביאורי רש"י

בן מאה כבן שבעים - במה?

רש"י לא פירש במה הי' אברהם "בן ק' כבן ע'", ובמפרשי רש"י (ראה גו"א, דברי דוד, רא"ם ועוד) שקו"ט בכוונת דבריו.

חַיֵּי מְאַת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחָמֵשׁ שָׁנִים׃ ח וַיִּגְוַע וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשֵׂיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשָׂבֵעַ וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמָּיו׃ ט וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל בָּנָיו אֶל־מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל־שְׂדֵה עֶפְרֹן בֶּן־צֹחַר הַחִתִּי אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מַמְרֵא׃ י הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר־קָנָה אַבְרָהָם מֵאֵת בְּנֵי־חֵת שָׁמָּה קֻבַּר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ׃ יא וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם־בְּאֵר לַחַי רֹאִי׃ פ שביעי יב וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אַבְרָהָם אֲשֶׁר יָלְדָה הָגָר הַמִּצְרִית שִׁפְחַת שָׂרָה לְאַבְרָהָם׃ יג וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשִׁמֹתָם לְתוֹלְדֹתָם בְּכֹר יִשְׁמָעֵאל נְבָיֹת וְקֵדָר וְאַדְבְּאֵל וּמִבְשָׂם׃

וְחָמֵשׁ שְׁנִין׃ ח וְאִתְנְגִיד וּמִית אַבְרָהָם בְּסֵיבוּ טָבָא סִיב וְשָׂבַע יוֹמִין וְאִתְכְּנִישׁ לְעַמַּהּ׃ ט וּקְבַרוּ יָתֵהּ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל בְּנוֹהִי בְּמְעָרַת כָּפֶלְתָּא בַּחֲקַל עֶפְרוֹן בַּר צֹחַר חִתָּאָה דִּי עַל אַפֵּי מַמְרֵא׃ י חַקְלָא דִּי זְבַן אַבְרָהָם מִן בְּנֵי חִתָּאֵה תַּמָּן אִתְקְבַר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִתְּתֵהּ׃ יא וַהֲוָה בָּתַר דְּמִית אַבְרָהָם וּבָרֵךְ יְיָ יָת יִצְחָק בְּרֵהּ וִיתֵב יִצְחָק עִם בְּירָא דְּמַלְאַךְ קַיָּמָא אִתְחֲזִי עֲלַהּ׃ יב וְאִלֵּין תּוֹלְדַת יִשְׁמָעֵאל בַּר אַבְרָהָם דִּי יְלִידַת הָגָר מִצְרָתָא אַמְתָא דְּשָׂרָה לְאַבְרָהָם׃ יג וְאִלֵּין שְׁמָהָן בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בִּשְׁמָהָתְהוֹן לְתוּלְדָתְהוֹן בּוּכְרָא דְּיִשְׁמָעֵאל נְבָיוֹת וְקֵדָר וְאַדְבְּאֵל וּמִבְשָׂם׃

רש"י

(ט) **יצחק וישמעאל:** מכאן שעשה ישמעאל תשובה והוליך את יצחק לפניו, והיו שניהם טובה שנאמר נאנחתם: (יא) **ויהי אחרי מות אברהם ויברך וגו':** ניחמו תנחומי אבילים. דבר אחר: אף על פי שמסר הקדוש ברוך הוא את הברכות לאברהם, נתירא לברך את יצחק, מפני שעשה את עשו יותר ממנו. אמר: יבוא בעל הברכות ויברך את אשר ייטב בעיניו, ועל הקדוש ברוך הוא וברכו: (יג) **בשמותם לתולדותם:** סדר לדתן זה אמר זה:

אוצרות התורה

ויש לומר, שלא הוצרך רש"י לפרש ענין זה, כי הוא מובן בפשטות ע"פ פירושו לעיל:

עה"פ (לך לך יז, יז) "הלבן מאה שנה יולד" פירש רש"י: "בימי אברהם נתמעטו השנים כבר ובא תשות כח בעולם, וצא ולמד מעשרה דורות שמנח ועד אברהם שמיהרו תולדותיהן בני ס' ובני ע'".

ונמצא, שבימי אברהם הי' בכח האדם להוליד בנים עד היותו בן ע' שנה (וראה מה שהאריכו בענין זה הרמב"ן ומפרשי רש"י לך יז, יז), והרי אברהם הוליד בהיותו בן מאה, ונמצא שבהיותו "בן ק'" הי' "כבן ע'". ומחמת פשיטותו לא הוצרך רש"י לפרשו.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"כ עמ' 79 ואילך)

ד וּמִשְׁמָ֥ע וְדוּמָ֖ה וּמַשָּֽׂא׃ טו חֲדַ֥ד וְתֵימָ֖א
יְטוּר֙ נָפִ֣ישׁ וְקֵדְמָ֔ה׃ מפטיר טו אֵ֚לֶּה הֵ֣ם בְּנֵ֔י
יִשְׁמָעֵאל֙ וְאֵ֣לֶּה שְׁמוֹתָ֔ם בְּחַצְרֵיהֶ֖ם
וּבְטִירֹתָ֑ם שְׁנֵים־עָשָׂ֥ר נְשִׂיאִ֖ם לְאֻמֹּתָֽם׃
יז וְאֵ֣לֶּה שְׁנֵי֩ חַיֵּ֨י יִשְׁמָעֵ֜אל מְאַ֤ת שָׁנָה֙
וּשְׁלֹשִׁ֣ים שָׁנָ֔ה וְשֶׁ֥בַע שָׁנִ֖ים וַיִּגְוַ֣ע וַיָּ֑מָת וַיֵּאָ֖סֶף אֶל־עַמָּֽיו׃

ד ומשמע ודומה ומשא׃
טו חדד ותימא יטור נפיש וקדמה׃
טז אלין אנון בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאִלֵּין שְׁמָהַתְהוֹן
בְּפַצְחֵיהוֹן וּבִכְרַכֵּיהוֹן תְּרֵין
עֲסַר רַבְרְבִין לְאֻמֵּיהוֹן׃ יז וְאִלֵּין
שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מְאָה וּתְלָתִין

רש"י

(טז) **בחצריהם:** כרכיס שמין להס חומה, ומרגומו בפלמיהון, שהס מפולמיס, לשון פתיחה, כמו: "פלחו ורגנו". (יז) **ואלה שני חיי ישמעאל וגו':** אמר רבי חייא בר אבא: למה נמנו שנותיו של ישמעאל? כדי ליחס בהס שנותיו של יעקב. משנותיו של ישמעאל למדנו שמימס יעקב בניח עבר י"ד שנה כשפרס מאביו קודס שנא אלא לבן, שהרי כשפרס יעקב מאביו, מת ישמעאל,

אוצרות התורה

יחוס יעקב על ידי ישמעאל

ביאורי רש"י

כאן לא פירש רש"י את הטעם ש"נכתב שנה בכל כלל וכלל", כמו שפירש אצל אברהם ואצל שרה (ושקו"ט בזה מפרשי רש"י (רא"ם, גו"א, ועוד) ריש פרשתנו).

וע"פ דברי רש"י הרי "למה נמנו שנותיו של ישמעאל, כדי לייחס בהם שנותיו של יעקב", היינו שכל ענין הכתוב כאן הוא כדי לשבח את יעקב ולא כדי לשבח את ישמעאל, י"ל (וראה יריעות שלמה (למהרש"ל) כאן) שכן הוא גם בענין הטעם ש"נכתב שנה בכל כלל וכלל", שאינו רק כדי למנות מעלת שנותיו של ישמעאל עצמו ולהשוותן כבאברהם ושרה אלא שכל אחד מהם בא להוסיף בשבחו של יעקב אבינו:

"מאת שנה" – מעלתו של ישמעאל בהיותו בן מאה שנה היא היותו בעל תשובה, שהרי חזר בתשובה עוד בחיי אברהם (פרש"י לך לך טו, טו. פרשתנו כה, ט), וכשמת אברהם הי' ישמעאל בן שמונים ותשע. ומודיענו הכתוב, שאף שהי' ישמעאל בעל תשובה, לא הגיע לדרגת הקדושה של יעקב אבינו.

"שלשים שנה" – מעלת ישמעאל בהיותו בן שלשים שנה היא מעלת הכח והגבורה (כמ"ש "ידו בכל" (לך לך טז, יב)), כמארז"ל "בן שלשים לכח" (אבות ספ"ה מכ"א (בסידור אדה"ז – מכ"ב)). ומלמדנו הכתוב שגבורתו לא היתה כלום לעומת גבורתו של יעקב, כפרש"י על הכתוב "ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר" (ויצא כט, י) "להודיעך שכחו גדול", אף שהי' כבר בן שבעים ושבע (לרש"י ס"פ תולדות).

"שבע שנים" – מעלת "בן שבע" היא היותו קטן ו"בלא חטא" (ראה מ"ש רש"י גבי אברהם (פרשתנו כה, ז) "ובן ע' כבן ה' בלא חטא"), ומלמדנו הכתוב שגם בקטנותם, בהיות שניהם "בלא חטא", יש ליעקב שבח על ישמעאל, כי ישמעאל הוא "בן האמה", ולכן יעקב נעלה ממנו לאין ערוך בעצם מציאותו.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"כ עמ' 83 ואילך)

וּשְׁבַע שְׁנִין וְאִתְנְגִיד וּמִית וְאִתְכְּנִישׁ לְעַמֵּהּ׃ יח וּשְׁרוֹ מֵחֲוִילָה עַד חַגְרָא דִּי עַל אַפֵּי מִצְרַיִם מָטֵי לְאָתּוּר עַל אַפֵּי כָּל אֲחוֹהִי שְׁרָא׃ פ פ פ

יח וַיִּשְׁכְּנוּ מֵחֲוִילָה עַד־שׁוּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאָכָה אַשּׁוּרָה עַל־פְּנֵי כָּל־אֶחָיו נָפָל׃ פפפ

ק"ה פסוקים. יהוידע סימן.

ומפטירין "והמלך דוד זקן" במלכים א פרק א

שנאמר: "וילך עשו אל ישמעאל וגו'" כמו שמפורש בסוף מגילה נקראת (ורש"י הביאו בסוף פרשת תולדות). ויגוע: לץ נאמרה גויעה אלא בצדיקים: (יח) נפל: שכן כמו: מצרים, "ישכון", משמע מצרים, "נפל": "ומדין ועמלק וכל בני קדם נופלים בעמק". כאן הוא אומר לשון נפילה ולהלן הוא אומר: "ועל־פני כל־אחיו ישכון", עד אלא מת

א א וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְכַסֻּהוּ בַּבְּגָדִים וְלֹא יִחַם לוֹ: ב וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו יְבַקְשׁוּ לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה בְתוּלָה וְעָמְדָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וּתְהִי־לוֹ סֹכֶנֶת וְשָׁכְבָה בְחֵיקֶךָ וְחַם לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ: ג וַיְבַקְשׁוּ נַעֲרָה יָפָה בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וַיִּמְצְאוּ אֶת־אֲבִישַׁג הַשּׁוּנַמִּית וַיָּבִאוּ אֹתָהּ לַמֶּלֶךְ: ד וְהַנַּעֲרָה יָפָה עַד־מְאֹד וַתְּהִי לַמֶּלֶךְ סֹכֶנֶת וַתְּשָׁרְתֵהוּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא יְדָעָהּ: ה וַאֲדֹנִיָּה בֶן־חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי אֶמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וַחֲמִשִּׁים אִישׁ רָצִים לְפָנָיו: ו וְלֹא־עֲצָבוֹ אָבִיו מִיָּמָיו לֵאמֹר מַדּוּעַ כָּכָה עָשִׂיתָ וְגַם־הוּא טוֹב־תֹּאַר מְאֹד וְאֹתוֹ יָלְדָה אַחֲרֵי אַבְשָׁלוֹם: ז וַיְהִי־דְבָרָיו עִם יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה וְעִם אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וַיַּעְזְרוּ אַחֲרֵי אֲדֹנִיָּה: ח וְצָדוֹק הַכֹּהֵן וּבְנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וְנָתָן הַנָּבִיא וְשִׁמְעִי וְרֵעִי וְהַגִּבֹּרִים אֲשֶׁר לְדָוִד לֹא הָיוּ עִם־אֲדֹנִיָּהוּ: ט וַיִּזְבַּח אֲדֹנִיָּהוּ צֹאן וּבָקָר וּמְרִיא עִם אֶבֶן הַזֹּחֶלֶת אֲשֶׁר־אֵצֶל עֵין רֹגֶל וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־אֶחָיו בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְכָל־אַנְשֵׁי יְהוּדָה עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ: י וְאֶת־נָתָן הַנָּבִיא וּבְנָיָהוּ וְאֶת־הַגִּבֹּרִים וְאֶת־שְׁלֹמֹה אָחִיו לֹא קָרָא: יא וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־בַּת־שֶׁבַע אֵם־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר הֲלוֹא שָׁמַעַתְּ כִּי מָלַךְ אֲדֹנִיָּהוּ בֶן־חַגִּית וַאֲדֹנֵינוּ דָוִד לֹא יָדָע: יב וְעַתָּה לְכִי אִיעָצֵךְ נָא עֵצָה וּמַלְטִי אֶת־נַפְשֵׁךְ וְאֶת־נֶפֶשׁ בִּנֵךְ שְׁלֹמֹה: יג לְכִי וּבְאִי | אֶל־הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתְּ אֵלָיו הֲלֹא־אַתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲמָתְךָ לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנֵךְ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי וּמַדּוּעַ מָלַךְ אֲדֹנִיָּהוּ: יד הִנֵּה עוֹדֵךְ מְדַבֶּרֶת שָׁם עִם־הַמֶּלֶךְ וַאֲנִי אָבוֹא אַחֲרַיִךְ וּמִלֵּאתִי אֶת־דְּבָרָיִךְ: טו וַתָּבֹא בַת־שֶׁבַע אֶל־הַמֶּלֶךְ הַחַדְרָה וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד וַאֲבִישַׁג הַשּׁוּנַמִּית מְשָׁרֶתֶת אֶת־הַמֶּלֶךְ: טז וַתִּקֹּד בַּת־שֶׁבַע וַתִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ: יז וַתֹּאמֶר לוֹ אֲדֹנִי אַתָּה נִשְׁבַּעְתָּ בַּיהוָה אֱלֹהֶיךָ לַאֲמָתֶךָ כִּי־שְׁלֹמֹה בְנֵךְ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי: יח וְעַתָּה הִנֵּה אֲדֹנִיָּה מָלָךְ וְעַתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעְתָּ: יט וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וְצֹאן לָרֹב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וּלְיוֹאָב שַׂר הַצָּבָא וְלִשְׁלֹמֹה עַבְדְּךָ לֹא קָרָא: כ וְאַתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ עֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ לְהַגִּיד לָהֶם מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כא וְהָיָה כִּשְׁכַב אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ עִם־אֲבֹתָיו וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנִי שְׁלֹמֹה חַטָּאִים: כב וְהִנֵּה

עוֹדֶנָּה מְדַבֶּרֶת עִם־הַמֶּלֶךְ וְנָתָן הַנָּבִיא בָּא׃ כג וַיַּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה נָתָן
הַנָּבִיא וַיָּבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ עַל־אַפָּיו אָרְצָה׃ כד וַיֹּאמֶר נָתָן אֲדֹנִי
הַמֶּלֶךְ אַתָּה אָמַרְתָּ אֲדֹנִיָּהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי׃ כה כִּי ׀ יָרַד
הַיּוֹם וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וְצֹאן לָרֹב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְשָׂרֵי הַצָּבָא
וּלְאֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְהִנָּם אֹכְלִים וְשֹׁתִים לְפָנָיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנִיָּהוּ׃ כו וְלִי
אֲנִי־עַבְדֶּךָ וּלְצָדֹק הַכֹּהֵן וְלִבְנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וְלִשְׁלֹמֹה עַבְדְּךָ לֹא קָרָא׃ כז אִם
מֵאֵת אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נִהְיָה הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת־עַבְדְּךָ מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא
אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו׃ כח וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קִרְאוּ־לִי לְבַת־שָׁבַע וַתָּבֹא לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ וַתַּעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃ כט וַיִּשָּׁבַע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמַר חַי־יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה
אֶת־נַפְשִׁי מִכָּל־צָרָה׃ ל כִּי כַאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְךָ בַּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
כִּי־שְׁלֹמֹה בְנֵךְ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי תַּחְתָּי כִּי כֵן אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם
הַזֶּה׃ לא וַתִּקֹּד בַּת־שֶׁבַע אַפַּיִם אָרְצָה וַתִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ וַתֹּאמֶר יְחִי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ
דָּוִד לְעֹלָם׃

לעילוי נשמת

הרה"ת **שלמה** ב"ר **יצחק אייזיק** ע"ה

נלב"ע ביום א' כסלו ה'תשס"ח

מטוסוב

ולעילוי נשמת זוגתו

מרת **פעסיא** ב"ר **יהודה לייב** ע"ה

נלב"ע ביום ג' מר חשון ה'תשע"א

תנצב"ה

♦♦♦

נדפס ע"י בני משפחתם שיחיו

לעילוי נשמת הרה"ח מו"ה

אלתר ישכר דב הלוי בן

הרה"צ מו"ה **חיים הלוי** ע"ה

ליבערמאן

נלב"ע ביום כ"ט מר חשון

ער"ח כסלו ה'תשע"ג

תנצב"ה

♦♦♦

נדפס ע"י בני משפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"ת **חיים** ב"ר **אהרן** ע"ה

ניומאן

נלב"ע כ"ד מרחשון ה'תשע"ו

תנצב"ה

נדפס ע"י בנו הרה"ת **ישראל** וזוגתו

מרת שרה שיחיו ניומאן

לעילוי נשמת

הרה"ת **שלום** ע"ה בן ר' **דובער** הי"ד

לברטוב

נלב"ע ביום כ"ז מר חשון ה'תשע"ז

תנצב"ה

◆

נדפס ע"י בני משפחתו שיחיו